

הספק שלא סרו ראשונים ואחרונים לעיין בו: למה התורה מתעלמת מהעולם הבא?

אביו של משה נפטר והוא הקפיד להופיע שלוש פעמים ביום לאמירת קדיש בבית הכנסת. אחרי שנתיים נפטרה אימו, אבל הפעם הוא הבריז ולא הגיע. הרב התפלא: "משה, מה קרה לאכפתיות שלך לעולם הבא של אימא?".

"תראה הרב, 11 חודש עבדתי כדי להביא את אבא שלי לגן עדן, אבל אם אימא שלי תגיע לשם, גם עדן כבר לא יהיה להם..."

יש שאלות בפשט ויש שאלות ברמז, אבל ישנן תמיהות מהדהדות שנוגעות בעיקרי האמונה, בעצם הדרך בה אנו תופסים את החיים ואת עצמנו. כזו השאלה בה נעסוק היום: לאן נעלם העולם הבא בכל התורה שבכתב? איך זה שהתורה איננה מתייחסת במפורש¹ לגמול הנשמה בעולם ההוא?

האמונה היהודית היא כי את המשכורת מקבלים למעלה. כאן זה עולם העבודה, עולם המאמץ והשינוי, ושם הוא מועד התשלום בו מקבלים את הגמול על כל מעשינו הטובים ולהיפך ח"ו. האמונה הפשוטה היא שהחוויה בעולם היא עוצמתית ואדירה פי כמה מהעולם הזה. ככל שנחווה כאן עונג או סבל ח"ו, שום דבר אינו מתקרב לעוצמת ההרגשה בעולם הבא.

לכן קשה מאוד להבין את העובדה שהתורה ומשה מדברים כל כך הרבה על הכדאיות להיות יהודי, אבל מקפידים לתחום את ההבטחות **בעולם הזה הגשמי** ואינם מתייחסים במפורש לגמול העוצמתית הניתן בגמר החיים הגופניים לנשמה הנמצאת בעולם העליון?

התמיהה עולה במקומות רבים, כמו בפרשיות בחקתי וכי תבוא, אבל אחד הביטויים החזקים שלה הוא בפרשת השבוע, עקב. כבר שלושה שבועות שמשה נפרד מבני ישראל עם נאום תוכחה ארוך, והשבוע הוא מתייחס לכדאיות קיום המצוות. הפרשה מתחילה בהבטחה "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ... ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבתך", וממשיכה בגישה זו כשמשה מוסר את אחת הפרשיות החשובות ביהדות.

שתי פרשיות חייב יהודי לקבוע על מזוזת הפתח ולפגוש אותן כשיצא ונכנס לביתו. פרשה ראשונה היא "שמע ישראל" ושנייה "והיה אם שמוע". אחד ההבדלים ביניהן הוא שפרשת שמע אומרת מה **צריך** לעשות ואילו פרשת והיה מוסיפה מה **כדאי** לעשות. פרשה ראשונה מצווה על קבלת מלכות שמים ואילו פרשה שנייה מוסיפה הבטחה שקיום המצוות הוא גם סגולה להצלחה בחיים.

1. דברים יא, ג: והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלקיכם ... ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגןך ותירשך ויצהרך: ונתתי עשב בשדה לבהמתך ואכלת ושבעת: השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלוקים אחרים והשתחוויתם להם: וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה.

וכאן עולה התמיהה העצומה איך משה מתמקד בהבטחה לחיים טובים בעולם הזה ולא אומר דבר על השכר האמתי בעולם הבא? הרי מטרת ההבטחה היא להניע לעשייה ולכן היה ראוי לכתוב על השכר הנצחי והמופלא בעולם הבא שהוא מרובה פי כמה מהשכר בעולם הזה, וכך להיפך ח"ו: העונש החמור בעולם העליון צורב פי כמה מהייסורים בעולם הזה ל"ע?²

¹ חשוב לציין שחז"ל מצאו **רמזים** בתורה שבכתב למציאות הגמול בעולם ההוא, כמו "למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך" לעולם שכולו ארוך וכולו טוב וכו'. אבל כל אלו רמזים שמוכרחים רק מצד דברי חז"ל ולא מצד עצמם.
² מדרש פליאה בתחילת פרשתנו: "והיה עקב תשמעון" – אומר המדרש: "זהו שכתוב 'הלך ילך ובכה'". מה קשר הדברים? אמר האוהב ישראל מאפטא: משל לעשיר שאיבד רכושו ונאלץ לכתת רגליו למדינה רחוקה כדי להרוויח כסף למחייתו. התגלגל ממקום למקום ועבד בעבודות מבוזות, עד שהגיע למדינה באפריקה בה יש אבנים טובות ומרגליות. הוא לא הבין את משמעותן של האבנים הללו ואסף כמה לתיקו. לאחר שנים של גלגולים שב לעירו, עייף ורעב וכמעט ללא פרוטה לכיסו. אנשים התפלאו: "לא אספת שום דבר בכל המסע

דוגמה לגודל הצער בעולם ההוא על ביטול המצוות בעולם הזה. המדרש הבא הוא המקור החשוב ביותר למצוות הקדיש (מסכת כלה פ"ב, מובא בתשובות אור זרוע, רבי משה בן יצחק מווינה, מגדולי רבני אשכנז לפני כ-800 שנה ומורו של המהר"ם מרוטנברג): רבי עקיבא ראה בחלומו אדם ערום ושחור כפחם והיה סוחב על ראשו מטען גדול של קוצים ורץ כמרוצת הסוס. שאלו רבי עקיבא בבהלה: "מדוע עובד קשה כל כך? אם אתה עבד ואדונך עושה לך כך, אפדה אותך מידו, ואם עני אתה - אני מעשיר אותך?". אמר האיש: "אל תעכבני, שמא ירגזו הממונים עלי. כיון שמת אני ובכל יום שולחים אותי לחטוב עצים ושורפין אותי בהם". אמר רבי עקיבא: "מה היתה מלאכתך בעולם הזה?" אמר: "גבאי המס הייתי ונושא פנים לעשירים והורג עניים". אמר לו: "שמעת מהממונים עליך האם יש לך תקנה?". אמר: "שמעתי מהם עצה שאינה יכולה להתקיים, אילו יש לי בן שעומד בקהל ואומר 'ברכו את ה' המבורך' ועונין אחריו 'ברוך ה' לעולם ועד' או יאמר קדיש - מיד מתירין אותי מן הפורענות. אולם עזבתי אשתי מעוברת ואיני יודע אם ילדה זכר ומי ילמדו תורה".

הצטער רבי עקיבא צער גדול והלך ושאל עליו באותו מקום, אמרו לו: "ישחקו עצמותיו של אותו רשע". שאל על הבן, אמרו "ערל הוא ואפילו מילה לא עשה". נטלו רבי עקיבא ומלו והושיבו לפניו ולא היה מקבל תורה עד שישב עליו ארבעים יום בתענית. אחר כך לימדו קריאת שמע ושמונה עשרה והעמידו לפני הקהל ואמר ברכו וקדיש, ועוד לימדו משנה ותלמוד, הלכות ואגדות, עד שנתחכם מאוד והוא רבי נחום הפקולי (וכמה תלמידי חכמים יצאו ממנו). באותה שעה התירו המת מן הפורענות, ובא לרבי עקיבא בחלום, ואמר: "יהי רצון שתנחם דעתך בגן עדן, כשם שהנחת את דעתי והצלתני מדין גהינם".

כך מסכמת המשנה בשורה אחת: **אבות ד, טז: העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין. הוא היה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא, יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה.**

כיצד אם כן מתעלם משה מההיבט הזה של החיים שבוודאי היה עושה עלינו רושם גדול? מה היינו אומרים על מעביד שיכתוב חוזה עבודה ויכניס בו רק סעיפים קטנים כמו החזר נסיעות וארוחת צוהריים ולא יזכיר את תנאי המשכורת, הפנסיה, הפיצויים וכו'?

הנה תמיהתם החריפה של רבי יוסף אלבו בספר העקרים ורבי יצחק עראמה בעקדת יצחק:

עקרים מאמר ד לט: הספק אשר לא סרו ראשונים ואחרונים מלספק בו: למה לא נזכר בתורה היעוד הרוחני בפירוש כמו שנזכרו היעודים הגשמיים? ... והיותר קשה בכל זה: אחר שלא הזכיר הייעודים הרוחניים, שהם עיקר השכר, למה הזכיר הייעודים הגשמיים שאינם עיקר השכר?

עקדת יצחק בחקתי: בעלי הדתות המאמינים בשכר ועונש מאת ה' לעושי רצונו ומכעיסיו, ישיבו [ישיגו] על תורתנו: אחר שהשכר הרוחני הוא העיקר המכוון מהתורה, איך שתקה התורה ממנו וייעדה השכר הגופני הכלה ואבד ושמתהו לתכלית לאנשים במעשים התורניים?

ב. הבה נרחיב את השאלה ונלמד את המקורות הבסיסיים אודות קיומו של העולם הבא: מציאותו של העולם העליון התבארה בעיקר בחז"ל, אבל המקור המפורש הראשון הוא בספרי הנביאים.

2. שמואל א כה: והייתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלוקיך ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע - מצודת דוד: נפש אדוני צרורה בצרור החיים הרוחניים אחרי הפרדה מן הגוף.

הסיפור מתרחש בתקופה שבה ברח דוד משאול. דוד היה רדוף ועזוב ואסף קבוצת נערים שהתקבצו יחד כדי למצוא דרך להתקיים. הם הציעו עצמם לעבודה בביתו של עשיר גדול בשם נבל הכרמלי ובסוף החודש ציפו למשכורת. אולם האיש שהיה "נבל", כשמו, התעלם מהם ולא שילם. בזעמם חשבו להתנפל עליו ולנקום בו ובבני ביתו, אבל אשתו החכמה, אביגיל, עצרה אותם והזכירה את קיומו של העולם

הארץ שלך?". לבסוף נזכר באבנים הבודדות הללו. הוא הלך לחנות תכשיטים ובעל החנות נתן צעקה: "זה אוצר אמיתי, אלו יהלומים נדירים שעל כל אחד אפשר לקבל סכום עצום". כששמע זאת העשיר - התעלף. פתאום הבין איזה אוצר היה מונח לפתחו ולא ניצל אותו. אלו דברי המדרש: לעתיד עתידים לבכות על "עקב תשמעון", כי אז נבין את הערך האדיר של מעשה מצווה.

ההוא. "תתאפקו כאן כדי להרוויח למעלה ובעלי יקבל כבר את גמולו בעולם העליון". אכן אחרי כמה ימים הוא חלה ומת (ואביגיל התחתנה בהמשך עם דוד).

מה בעצם גורם להניח שישנו עולם נוסף והוא עולם הגמול? הרי אף אחד לא חזר משם להוכיח זאת?

סברה פשוטה: **מתן שכר ראוי לנפש**. היסוד הפשוט ביותר להניח שישנו עולם נוסף, הוא העובדה שהנפש אמורה לקבל את המגיע לה. במעשה המצוות מעורבים שני גורמים: הגוף והנפש (ואדרבה, עיקר הגורם במעשה המצוות היא הנפש), ואולם היא איננה נהנית מהשכר הגשמי בעולם הזה בדמות גשם ויבול. לכן הצדק נוטה לומר כי ישנו עולם נוסף בו מקבלת הנפש את הראוי לה.

נסביר יותר: בריאת האדם מתוארת כך:

בראשית ב, ז: וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה וייפח באפיו נשמת חיים.

התורה מתארת כי נוצרו **משני יסודות נפרדים**: גוף ונפש (אצל יהודי: "נשמה"). הגוף הוא לבוש, כמו בגד שתולה על קולב, ומתחת לבגד שורה הנשמה. הלבוש והנפש הן ישויות נפרדות, הן לא נוצרו כיחידה אחת וגם לאחר המוות **מתפצלות כל אחת למקורה**: הגוף שב לאדמה והנפש למקורה העליון.

עד כמה שמדובר בנושא מופשט, ניתן להוכיח את מציאות הנפש בדרכים פשוטות: א. **מותר האדם מן האנדרואיד**: ההבדל בין אדם למכשיר חשמלי הוא שהאדם נושא מציאות פועמת של "אני", הוא מציאות מורגשת שקמה בבוקר עם להט לבלוע את החיים. הוא נלהב, הוא כועס, הוא נפגע ובוכה. כל זה לא יכול לבוא מקשת עצבים חשמליים במוח, כמו שהאנדרואיד אינו מציאות עצמית של "אני".

אפשר לייצר טלפון חכם עם תוכנה גאונית שמתפקדת כאדם נבון, היא מסוגלת לשוחח, לצחוק, לכעוס, להפגין כאב כשדוקרים בה מחט – אבל הכול אשליה. הטלפון עושה עצמו כאילו הוא מרגיש, הוא יכול לומר שכואב לו לפי תכנון, אך לא כואב לו. אין בו את החיוניות הנפשית העצמית שרוצה, בוכה ונעלבת.

המחשה נוספת³: הגוף, כמו כל דבר פיזי, הוא מושג ציבורי ששייך לרשות הרבים. כל מה שאני יודע על הגוף שלי, גם אחרים יכולים לדעת. ניתן למדוד, לכמת ולהעריך אותו. אולם הנפש היא הרשות הפרטית. היא אותו עולם פנימי ששייך רק לי ואין דרך למדוד או לכמת אותו, אלו המחשבות, התחושות והזיכרונות, כאב בטן או תחושת דקירת מחט, כל אלו עומדות ברשותי הפרטית. המדע יכול לתצפת בדקירת המחט, אך אינו יכול לחוש את הכאב. היא ביטוי הנפש שלי.

סיפור: האדמו"ר הזקן, בעל התניא, החזיק על ידיו את נכדו הפעוט, מנחם מענדל, שהפך ברבות הימים להיות האדמו"ר הצמח צדק. הסבא שאל את הילד "איפה סבא"? הילד משך את זקנו של הסבא ואמר "הנה סבא". אמר האדמו"ר הזקן: "זה הזקן של סבא, איפה סבא"? הילד הצביע על המצח של הסבא: "הנה סבא". ושוב אמר האדמו"ר הזקן: "זה הראש של סבא ולא סבא". כך נמשך המשחק כשהילד מצביע על ידיו ורגליו של הסבא ואילו הסבא אומר "זה רק הגוף של סבא".

הילד ירד מהסבא והלך לשחק עם חבריו. לפתע שמע הסבא צעקה. הילד נפל וקיבל מכה. הוא רץ החוצה וחייב את הילד בדאגה ובאהבה גדולה. "הנה סבא, השיב הילד בהבעת ניצחון, הנה סבא!..."

החכם מכל האדם סיכם זאת במשפט אחד:

קהלת יב, ז: וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה

על גבי הקומה הבסיסית הזו בקיומו של עולם הנפשות, בנו חז"ל מגדלים מרהיבים. הם תיקנו את מצוות הקדיש, כאמור לעיל, כדי להועיל לסבל ואושר הנשמות בעולם הבא.

בכך הסבירו את הפער שמתרחש לעתים בין הבטחות התורה למציאות החיים. כך הסיפור הידוע עם הילד שעלה להוריד גוזלות ונפל ומת. וזאת בניגוד להבטחת התורה לאריכות ימים בשכר כיבוד אב ואם ושילוח הקן. אלא "שכר מצוות בהאי עלמא ליכא" והכוונה היא לאריכות ימים בעולם שכולו ארוך.

³ מתוך 'הבעיה הפסיכופיזית', פרופסור ישעיהו ליבוביץ.

בדרך דומה השיבו על הפליאה הקשה שצדיקים סובלים ולא מקבלים שכרם בעולם הזה ורשעים נהנים ונוצחים. אלא שהעולם הזה הוא תוכנית חיסכון לקראת העולם ההוא, והצדיקים סובלים כאן כדי להגיע נקיים לעולם ההוא ואילו הרשעים מרוויחים כדי לללות כל שכרם בעולם הזה (ראו סיפור בהערה⁴).

ברכות סא: בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה... היו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והוא היה מקבל עליו עול מלכות שמים עד שיצאה נשמתו באחד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: זו תורה וזו שכרה?! יצאה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא.

ואחרי כל זה עולה השאלה: מדוע תורת משה משאירה את הבהרת הדברים לנביאים וחז"ל ותמורת זאת מתמקדת בייעודים גשמיים וחומריים בעולם הזה?

ג. הכלי יקר בתחילת פרשת בחקתי (כו, יב) מקדיש עמודים שלמים לשאלה זו ומביא עליה שבעה ביאורים מגדולי הראשונים ובעלי המחשבה.

האבן עזרא אומר שהתורה פונה אל המון העם והאדם הממוצע אינו מבין הבטחות עתידיות על עולם לא מוכר. אדם מהשורה עובד על בסיס מזומן: הוא נרתע מאיומים על כסף וזהב והופך להיות מאושר עם הבטחות לביטחון ואריכות ימים. לעומתו, רבנו בחיי צועד בגישה הפוכה: התורה מחפשת את החידוש ולא את המובן מאליו. הייעודים הרוחניים הם מתבקשים מתוך הבנת מהות המצוות, בעוד שהקשר בין קיום המצוות להצלחה גשמית הוא חידוש מהפכני ולכן מתמקדת התורה בו.

במסגרת זו נוסף ונזכיר שני ביאורים יסודיים מהרמב"ם והרמב"ן: הרמב"ם טוען שהתורה כלל לא מבטיחה שכר. לא רק שאינה מתמקדת בשכר בעולם הבא, אלא האמת היא שגם לא מזכירה את השכר בעולם הזה⁵. ומה שמאריכה בפרשת הברכות ופרשת והיה אם שמוע כוונתה אחרת: להסיר המונע מקיום המצוות. להסיר את הדאגות הקשורות בחיים רוחניים. אדם מן השורה דואג מה יאכל ומה ישותה ומאיפה ישיג ביטחון? על כך עונה התורה כי אדרבה, דווקא בזכות לימוד התורה נזכה לברכה ושפע בארצנו ולהיפך ח"ו. אבל אין הכוונה לשכר המצוות, שהוא מרובה ועצום פי כמה מהבטחות חומריות ותכליתו בעולם הבא.

למה הדבר דומה? כל חוזה עבודה כולל שני חלקים: שכר עבודה ותנאי עבודה. שכר העבודה הוא המשכורת בסוף החודש, אבל המעביד מבטיח גם להעניק לעובד את התנאים לקיום העבודה עצמה. דמי נסיעות, סביבה נוחה לעבודה, ארוחת צהריים וכו'. וכך הבטחות התורה נועדו לדבר רק על תנאי העבודה ולא על השכר – שתכליתו בעולם הבא.

3. רמב"ם תשובה ט: אין אותן הטובות סוף מתן שכרן של מצות ולא אותן הרעות סוף הנקמה שנוקמין מעובר על המצות, אלא כך הכרע הדברים: הקב"ה נתן לנו תורה זו עץ חיים... והבטיחנו שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד - שישיר הדברים המונעים אותנו מלעשותה, כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות

⁴ רש"י סנהדרין מד, ב: צדיק אחד עשה מעשים טובים ולידו גר רשע מרושע, גובה מס של המלך, שכל חייו עשק את העניים. שניהם מתו באותו יום וכל בני העיר התאספו ללוות את הצדיק, אך איש לא הלך ללוות את הרשע. ילדיו של הרשע חסו על כבוד אביהם ונשארו אותו בשולי הלווייה של הצדיק. כך צעדה תהלוכה ארוכה שבתחילתה מיטת הצדיק ובסופה מיטת הרשע.

לפתע נשמעה אזעקה המבשרת על גזלנים מתקרבים. כולם נסו וכאשר חזרו טעו בין המיטות והקהל התאסף סביב מיטת הרשע בעוד בני משפחת הרשע מתאספים סביב מיטת הצדיק. כך ערכו את טקס המספד המכובד סביב מיטת הרשע ואילו הצדיק נקבר בבושת פנים תחת המציבה שהוכנה לרשע. אחרי ימים הופיע הצדיק בחלומו של תלמידו, סיפר לו את שאירע וביקשו להעביר את גופתו אל הקבר המתאים. הוא הסביר מדוע התחוללה הטעות המצערת: נכחתי פעם במקום בו נהגו חוסר כבוד בתלמיד חכם ולא מחיתי על כבודו. לכן נגזר עלי לעבור השפלה בעולם הזה. ואילו אותו רשע עשה פעם מעשה טוב: הוא ערך סעודה מפוארת לכבוד שר האוצר וברגע האחרון, אותו שר ביטל את השתתפותו, אך אותו מוכס חמל על האוכל והעניק אותו לעניים. לכן קיבל שכרו בעולם הזה.

⁵ הטעם לכך: ראשית, תכלית הקיום היא לעשות מאהבה שלא על מנת לקבל פרס ולא כעבד שמחכה לגמול. שנית: מלך אמיתי אינו מבטיח שכר על קיום מצוותיו, אלא השכר הגדול הוא עצם הזכות להימנות על לגיונו. כפירוש הביטוי "שכר מצווה – מצווה", היינו ששכר המצוות הוא האפשרות להיות עמו בצוותא וחביבור.

התורה, כגון שובע ושלוש ורבי כסף וזהב, [וזאת] כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא.

הרמב"ן ממשיך בדרך דומה וכותב הסבר חשוב בפשט: התורה אינה מתכוונת להבטיח שכר מצוות, וכל כוונת פרשת הברכות היא אחרת: **לדבר אל הציבור**. לומר שכאשר כל ישראל קבוצה יקיימו מצוות התורה, יקרה נס מיוחד והחיים בעולם הזה ישתנו מהקצה אל הקצה. אבל אין זה בתורת שכר המצוות, אלא נס כללי להוכיח אהבת ה' לעמו ואמיתיות המצוות.

בכך מסביר הרמב"ן עובדה מרתקת ברמת הפשט: פרשת שמע כתובה בלשון יחיד, "בכל לבבך ובכל נפשך וגו'", ואילו פרשת והיה כתובה בלשון רבים "אם שמוע תשמעו אל מצותי ... לעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם וגו'".⁶ שכן פרשת והיה אינה מדברת אל היחיד, אלא לכלל ישראל שיגיעו לשלמותם ואז גם הקב"ה יחולל פלא כזה שיביא את העולם לשלמותו.

רמב"ן פרשתנו יא, יג: 'ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם' [לשון רבים, אבל פרשה ראשונה בלשון יחיד], כי ה' לא יעשה הנסים תמיד, לתת מטר הארץ בכל עת יורה ומלקוש ... ולהרבות גם העשב בשדה לבהמה או שיעצור השמים ויבשו – אלא רק על מעשה רוב העם, אבל היחיד הוא בזכותו יחיה והוא בעונו ימות. והנה אמר כי בעשותם כל המצוות מאהבה שלימה יעשה עמהם את כל הנסים האלה לטובה ובעבדם ע"ז יעשה עמהם אות לרעה.

עד כאן הסברים בסיסיים ויסודיים במחשבת ישראל. מכאן ניגש אל המשנה החסידית המרהיבה שמתמצת את אחד הנדבכים המרכזיים במשנת הבעש"ט הקדוש. מצאתי את יסוד העניין במכתב באנגלית שכתב הרבי מליובאוויטש לאדם שהעלה את התמיהה בה אנו עוסקים.

ד. התורה מדברת על העולם הזה כי היא **תורת החיים**. תורת ישראל מתעלמת מהעולם ההוא, כי היא רוצה לדבר על העולם הזה, כי היא רוצה **שנעריך כל רגע של חיים ונבין מה מתחולל בכל מעשה מצווה**. כי התורה רוצה ללמד שהעיקר הוא **לחיות כמו יהודי ולא למות כמו יהודי**.

נכון שהעולם הבא הוא מושג חשוב ומרכזי באמונה היהודית, אבל ייחודיותה של התורה שבכתב שהיא מקצרת בתחומי העניין ועוסקת רק במה שנוגע למהות הייעוד. בעוד שהנביאים וחז"ל מרחיבים את תחומי המחשבה, התורה עוסקת ישירות במה שנוגע למהות שליחותנו והשאיפה היהודית הגדולה מכוונת לעולם הזה ולא לעולם ההוא.

בואו נקרא שוב את המשנה בה התחלנו את השיעור והפעם נשים לב לחלק הראשון שלה: **אבות ד, טז: העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין. הוא היה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה.**

בעוד שה"קורת רוח", ההנאה של האדם גדולים יותר בעולם הבא, אבל ה"יפוי" – הערך והפלא האלוקי גדולים יותר בעולם הזה. בעוד שעולם הבא הוא תענוג הנשמות, **עולם הזה הוא תענוג של הקב"ה**. כי התוכנית האלוקית הנשגבה נוגעת לעולם הזה: "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים", ליצור יצירה מופלאה של הפיכת היש לאין וגילוי אורו האינסופי במקום שאינו מאיר בו באופן טבעי.

הבה נביט שוב על תרי"ג מצוות התורה ונראה: כולן עוסקות בחיים בעולם הזה. התורה היא ספר ההדרכה כיצד להפוך את החיים עצמם לקדושים, לחיות למטה כאילו זה למעלה. להיות קדוש בקימה, קדוש בשכיבה, קדוש בבית וקדוש בביזנס. עולם הבא, לעומת זאת, הוא עולם הפנסיה, עולם המנוחה ולא מדברים עם עובד בן עשרים על חיי הפנסיה.

⁶ חוץ מפסוק אחד שכתוב בלשון יחיד: "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך ונתתי עשב בשדך לבהמתך". ראו כלי יקר שזאת המציאות שכל אחד אוסף דגנו בעצמו ולא הכלל אוספים יחד [וגם הברכה היא בכך שהעושר מחלחל לכל יחיד בעצמו ולא רק לכלל ישראל ביחד].

הנה סיפור מרטיטי: הרב יצחק שלמה אונגר היה מייסד קהילת 'חוג חתם סופר' בבני ברק. הוא סבל את מוראות השואה וטלטוליה ולבסוף ניצל זכה לעלות ארצה. כאן קיבץ מאות יהודים יוצאי הונגריה, רובם עם מספרים כחולים על הזרוע, שרצו לשמר את מנהג קהילתיהם וייסדו את חוג חתם סופר.

פעם ניגש אליו מתפלל מבוגר בשם עקיבא שטיינברג וביקש לספר סיפור. "חלמתי הלילה חלום מבהיל שלא נותן לי מנוח. אקדים את הרקע: הגעתי למחנה ההשמדה בחשון תש"ה. מיד באותו יום איבדתי את כל משפחתי ונשלחתי לעבודת פרך בבית חרושת לפחמים. ערב אחד, בחודש אדר, בשכבי על הדרגש אומר לי אברך יקר ששכב לידי בשם אריה: "עוד פחות מחודש חג הפסח ואיך נאכל כזית מצה?". "על מה אתה מדבר", עניתי, "אנחנו במחנה מוות והיכן נשיג מצה?". ר' אריה ענה במתינות: "הקב"ה הוא כל יכול והבא ליטהר מסייעין בידו".

"אלו היו ימי סוף המלחמה ומטוסי בנות הברית הפגזו ללא הפסקה מחסני נשק מסביב. אחרי פורים כשצעדנו בבוקר לעבודת הפרך, ראינו פצצות שנפלו על מחסן חיטה שיועד להזנת הצבא הגרמני. החיטה התפזרה על השטח כמו מרבד קסום של גרעינים. כשחזרנו מהעבודה מיהרתי להתכופף ולאסוף שני חופנים, אחד עבורי ואחד עבור ר' אריה. הוא היה המאושר באדם. בימים הבאים שיצאתי לעבודה, מצאתי אבנים כבדות לטחון את החיטים ולהפוך אותם לקמח.

"ה' ניסן היה היום המאושר שלנו. מצאנו מקום שקט, ערבבנו את הקמח והמים, עשינו חורים במצה עם מסמר, הצתנו אש בתוך פח קטן והייתה לנו מצה כשרה. הכנסתי את המצה מתחת לחולצה ושברנו למחנה. אחד השומרים הבחין בתנוחתי המוזרה וצעק: "מה אתה מחביא?". הוא הרחיק את ידי מגופי ושברי מצה צנחו על האדמה הקפואה. הוא היכה אותי בנעליו החדות ובעט בי להיכנס לתא. "כמעט איבדתי את ההכרה, אבל משהו בתוכי להט בהתרגשות. חתיכת מצה מרוסקת דקרה אותי בין קפלי החולצה ולא נפלה החוצה מהמכות. היה לנו כזית מצה לליל הסדר".

הגיע הלילה הגדול ור' אריה פנה אלי בתחנונים: "אמנם הכזית שייך לך, אתה הבאת את החיטים ואתה חטפת את המכות, אבל חיי אינם חיים אם לא אטעם כזית מצה. אנא תרחם עלי ותוותר לי". ר' אריה ראה שקשה לי לוותר על האוצר שהושג במסירות נפש והציע עסקה: "נעשה שותפות, אני אוכל את המצה ואתה תקבל מהקב"ה את שכר המצווה. שכר עצום של 'לפום צערא אגרא' - ומתי יהודי הצטער כל כך על קיום מצווה?". הסכמתי בשתיקה ובלב כבד. חלפו כמה ימים ולמרבית הצער, ר' אריה לא האריך ימים. הוא התפלל בהתרגשות את תפילת החג והשומר הבחין וירה בו, הי"ד.

השנים חלפו ואב הרחמים החיה אותי בתחיית המתים והקמתי ביתי בפעם השנייה. אולם הלילה הופיע בחלומי ר' אריה כשכולו נורא הוד. הוא אמר כי במשך 33 שנה הוא מתייסר על אובדן שכר המצווה במחנה ההשמדה. אמנם היה הסכם בינינו, אבל שם הוא יודע להעריך את שלמות השכר ולכן מבקש שאעביר לו את הזכות הזו.

"התעוררתי מבוהל", אמר עקיבא לרב אונגר ונפשי בשאלתי: "האם לוותר לך? אני הבאתי את החיטים וחטפתי מכות ולמה לוותר? מצד שני, מבהיל לסרב לנשמה שמטריחה עצמה מהעולם הבא". הרב אונגר נאלם דום ואמר: "שאלה כזו יש לשאול צדיק מן הדור הקודם, גש לאדמו"ר ממכונבוקא, יהודי קדוש של מסירות נפש והוא יענה לך".

האדמו"ר שמע את הסיפור ואמר ברכות: "עליך לוותר, 33 שנים עברו, כמה ברכות זכית להגיד בשנים הללו? כמה הנחות תפילין, שבתות ועוד תמשיך עוד ועוד בשנות חיך, ואילו ר' אריה המיוסר הי"ד לא נותרו לו הזדמנויות". ואז הוסיף האדמו"ר בדמעות: "תבין מה קורה. מדובר על קדוש שבקדושים, אדם שחי בטהרה ומת על קידוש ה' בייסורים נוראים שאין מיתה גרועה ממנה, הוא נמצא במקום הכי נשגב, ואולם שווה לו לעזוב הכל, לרדת לעולם הזה ולהתחנן על שכר מצווה אחת. ואנחנו חיים פה בעולם ומתגלגלות מצוות בהישג יד – האם יודעים להעריך זאת?!"

זאת הנקודה: התורה עוסקת בעולם הזה כדי שנבין שאת מה שאפשר להשיג בברכה אחת על ציצית, אי אפשר להשיג בזמן נצח בעולם הבא.

4. מכתב הרבי מליובאוויטש מתורגם מאנגלית (גיליון כפר חב"ד 1592): ביחס לנושא של החיים אחרי המות וכו', יש משמעות לכך שהתורה (התנ"ך) מדברת על כך מעט מאוד, מהסיבה הפשוטה

שהיהדות במהותה עוסקת בחיים בעולם הזה, שיתנהלו על פי הרצון של אלוקים כפי שהוא מפורש בתורה, על ידי קיום המצוות בחיי היום יום.

ליקוטי שיחות ה/244: תכלית המכוון של בריאת האדם היא – לא עבור האדם, אלא – כמו שאומרת המשנה 'אני נבראתי לשמש את קוני', והתכלית הזאת מושגת על ידי קיום המצוות בעולם הזה. רק היות שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, מגיע לאדם שפעל הענין, שכר טוב לאין קץ. ולכן בעולם הבא הוא ישיג גילוי מהתענוג שנמשך על ידי מעשה המצוות שלו ... אבל מובן שגילוי התענוג לאדם – שכר המצוה, אין לו ערך לעומת עצם התענוג של הקב"ה מהמצווה עצמה בעולם הזה.

כעת נבין דבר גדול, את הפלא והתמיהה הגדולים ביותר ביהדות: **סוד הטומאה**. שלמה המלך מעיד על עצמו כי הוא עמל וזכה להשיג הטעם לכל מצוות התורה, חוץ ממצווה אחת. "אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני". הכוונה היא כמובן למצוות טומאה וטהרה: התורה אוספת שמונה אירועים ומגדירה אותם כרגעי טומאה חמורים. הפלא הוא, שעל פניו, אין כל קשר ודמיון בין האירועים הללו ולא ברור כלל מהי אותה רוח טומאה מסתורית. אדם מת מטמא, אבל מצד שני, יולדת שיוצרת את החיים טמאה. שרץ מת מטמא, אך גם גבר בעל קרי שעסק בהבאת חיים הוא טמא. וגם האישה טמאה בטומאה חודשית אף שלא עוללה כל רע.

הארכנו בעבר (פרשת תזריע) ברעיון נפלא המובא בספר הכוזרי. למען האמת, כל קשת האירועים הללו כרוכה ברמה מסוימת של **התרחקות מהחיים** ובעיני התורה, החיים הם הדבר הגדול ביותר וכל התקרבות אל המוות היא טמאה וצריכה בידוד. כל מקרי הטומאה הכרוכים במוות הם שלבי סילוק החיות, כך אישה יולדת עוסקת תשעה חודשים ביצירת חיים, היא ממריאה בכל בוקר להיותה שותפה של הבורא ביצירת חיים, אך בהתרחשות הלידה היא מפסיקה ליצור חיים ונופלת ממדרגתה. היא נשארת ריקנית במאבק הקיום השגרת. גם אצל בעל קרי, רוב האנרגיה הולכת לאיבוד ולא נוצרים חיים אלא מאחד ממיליארד ממה שהוא מספק החוזה. וגם בטומאה החודשית של האישה, הדימום נוצר כתוצאה מכך שלא התרחשה הפריה והאישה לא הגשימה את הפוטנציאל שלה.

המסר הזה הגיע לשיאו בשנה האחרונה. נגיף הקורונה פוגע בעיקר באנשים מבוגרים מעל גיל 80. היו מדינות בעולם שלחשו בשקט: "אז כמה זקנים ימותו? הם במילא היו מתים בזמן הקרוב. האם שווה להשבית את הכלכלה העולמית עבור כמה חולים?!" כאן יכולנו לראות את השפעת האמונה בקדושת החיים. בישראל, למשל, הלכו לחומרה עד הקצה האחרון. מנכ"ל משרד הבריאות אמר מיד לאחר שפרצה המגפה: "בישראל יש יכולת ספיגה נמוכה של מוות". כאן עומדים החיים בראש סדר העדיפויות וכל רגע שלהם שווה יותר מאלפי זהב וכסף.

מה ניקח מכאן למעשה? ישנו וארט נפלא של רבנו הזקן: מצד אחד מובא שבית שמאי ובית הלל נמנו וגמרו: נוח לאדם שלא נברא משנברא. מצד שני, התורה מעידה כי ה' הביט על עולמו בגמר מלאכת הבריאה ואמר בסיפוק: "וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאוד!".

מבאר רבנו: החיים הם 'לא נוחים', אך הם 'טובים מאוד'. החיים לא קלים, לא מספקים, לא הוגנים, אבל הם טובים מאוד. את מה שאפשר להשיג בברכה אחת, אי אפשר להשיג בחיי נצח בעולם הבא.

נסיים בסיפור מצוין (שאמנם לא התרחש במציאות, אבל בוודאי היה יכול להתרחש במציאות): הצדיק רבי מנדל מרימנוב היה מראשוני האדמורי"ם בפולין. הוא התפרסם כבעל מופת ואנשים רבים דבקו בו. פעם הגיע 'מתנגד' לעיירה בימי הסליחות וביקש להשתתף בתפילת הסליחות עם האדמו"ר. לתדהמתו נאמר לו כי הרבי אינו משתתף במעמד הסליחות באשמורת הבוקר.

ואיפה הרבי אומר סליחות? אחד החסידים ענה בפשטות: "מה זה ענייני? אולי הוא עולה לשמים להתפלל עבור כולם". הוא שאל עוד חסיד ושוב קיבל אותה תשובה. "מה אכפת לי? הרבי מטפס לרקיע לומר סליחות עם מלאכי השרת". המתנגד לא היה זקוק ליותר מזה. "ממש כך, עולה לשמים, כמו משה רבנו אחרי מתן תורה. איזה חסידים טיפשים והזויים..."

הוא החליט להוכיח להם מה עושה הרבי באשמורת הבוקר. הוא תפס מקום טוב מתחת חלון חדר השינה של הצדיק וציפה לבאות. קרני השמש הראשונות האירו והוא הבחין בין חרכי התריס איך הרבי מתעורר משנתו. קם מהמיטה, פתח את הארון, הוציא מעיל איכרים וכובע פרווה וכיסה את עצמו.

"אהה, הרבי הזה יוצא לשחק הימורים". אך זה לא היה הסוף. הרבי פתח ארון אחר והוציא ממנו גרזן וחבל. "לא מהמר, שודד, הרבי המדומה הזה מלסטם את הבריות".

דלת הבית נפתחה והרבי יצא אל היער. המתנגד צעד בדריכות מאחוריו וראה כיצד חטב כמה עצים, העמיס אותם על הכתף וצעד אל הבקתה בקצה היער. אישה אלמנה התגוררה בודדה בבית קר ומלוכלך. הרבי פתח את הדלת וצעק: "לאה, זה אני וסילי, האיכר הגוי מהיער, באתי למכור לך עצים". "אבל כיצד אשלם? אין פרוטה בבית". "זה בסדר, תשלמי כשיהיה לך". הרבי הכניס עצים לתנור, העמיד מים על האש והכין כוס עם חלב. אחר כך ניקה את הבית תוך שמבטיח לבוא גם מחר.

המתנגד ההמום שב העירה וביקש לדבוק ברבי מרימנוב, וכשהיו שואלים אותו האם הרבי עולה לשמים בימי הסליחות, היה עונה: "אם לא למעלה מזה!".

כי יש מקום אחד יותר גבוה מהשמיים: העולם הזה.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**